

O čem se bavít s cizincem

Viktorie Valeeva

Jednou z příležitostí, kterou nabízí moderní život, je možnost každodenního setkávání se se zástupci různých kultur a národností. Dnes nemusíte ani nikam jezdit, abyste poznali svět. Lidé z celého světa přijedou do České republiky. Občas poslouchám, jak si cizinci nebo zdejší obyvatelé sdělují dojmy ze vzájemných setkání a někdy se i sama podobných debat účastním. Je překvapivé, že si na jednu stranu každý přeje dozvědět se o zahraničním společníkovi něco nového, ale na druhou stranu svého bližního vidí skrze své interní hotové šablony. Co nám občas brání vytvořit si vlastní názor na druhého člověka, jenž by byl očištěn od všech stereotypů a představ veřejného mínění? Jsem přesvědčena, že částečně za to může studování na klasických jazykových kurzech, které jsou odtržené od reality. Já jsem vždy byla spíše průměrnou studentkou jazyků, ale i mě se naučili ptát - v angličtině, němčině a teď i v češtině - základní sadu otázek tzv. „projevu zájmu“: Odkud jste? Jak se jmenujete? Jak se Vám tady líbí? Co děláte? Jak se máte? A podobně.

Před třemi lety jsem se přistěhovala z Petrohradu do Prahy a musela jsem si z pozice cizinky vybudovat nový okruh kontaktů z řad zdejších obyvatel. Cestou pokusů a omylů jsem si všimla, jak jsou takové „slušné otázky“ postupně zautomatizovány, a to nejen u mě, ale i u ostatních. Standardizované otázky však mohou názor na druhého člověka poněkud zkreslovat.

Na základě vlastního pozorování bych řekla, že úvodní otázky na začátku každého rozhovoru jsou u všech národů skoro stejné. Jakoby se lidé na celém světě na tom domluvili. Možná je to výsledkem globalizace či vůbec obecné připravenosti obyvatel na setkávání se s jinými národnostmi. Je pravda, že položení nic neznamenantajících otázek během prvního setkání s cizincem uvolňuje atmosféru a pomáhá překonávat jazykové bariéry. A co je na tom špatného? Především to, že na tyto standardní otázky, existují také standardizované odpovědi. Tázající již často dopředu ví, co mu druhý odpoví a občas ani nečeká na odpověď. Mezitím si už připravuje další otázku z doporučeného seznamu. Znamená to, že u příležitosti našeho prvního setkání, během kterého se formuje nejdůležitější dojem o člověku, ztrácíme čas a energii pokládáním nudných otázek, na něž odpovědi buď dopředu známe, nebo je alespoň

tušíme. Ještě tragičtější záležitostí je skutečnost, že po ukončení této ankety většinou nevíme, jak se získanými informacemi dále naložit.

Po vyčerpání úvodních otázek se hovor následně ubírá v duchu našich asociací, které mají často stereotypní základ. Jedna strana se snaží utvrdit v tom, co už předem o jiném národu věděla, zatímco druhá strana se snaží existující předsudky a stereotypy vyvrátit. Pokud se v průběhu rozhovoru nestane něco neobvyklého, co by vzájemnou konverzaci obohatilo, mohou být účastníci debaty po setkání s cizincem poněkud zklamáni, popř. dospět k názoru, že mluvit s cizincem je vždy nuda a všichni jsou stejní. Je možné se tomu vyhnout? Ano. Jednou z možností je nahradit či přeformulovat standardní sérii otázek otázkami vlastními. Jedině tak bude mít zahraniční společník možnost vyjádřit svůj skutečný osobní názor.

Ráda bych se s Vámi podělila o několik tipů na témata, která - když se správně uchopí - vyvolávají zájem a ochotu ze strany zahraničního společníka vést s Vámi rozhovor.

Říká se, že touha zlepšit svou ekonomickou situaci včetně bydlení - jsou jedny z nejdůležitějších „push faktorů“ migrace. Dovolila bych si tomuto tvrzení oponovat. Emigranti nejsou jenom nespokojení chudáci ze vzdálených zemí, ale především dobrodruzi. Navzdory snaze České republiky přitáhnout do země jen kvalifikované specialisty, zůstávají migranti v České republice různí. Vězte, že imigranti, kteří začínají s prací na tzv. nízko-kvalifikovaných pozicích, dokážou nejen levně opravit porouchanou věc nebo uklidit byt, ale jsou zároveň i dobrodruzi, kteří Vás při správném přístupu mohou obohatit svými příběhy z rodné vlasti.

Dlouhodobý pobyt v cizině nebo emigrace se dá přirovnat ke znovunarození. Člověk se najednou ocitne v neznámém prostředí, učí se mluvit, všímá si, jak ostatní lidé reagují na jeho chování, a napodobuje místní zvyklosti. Zároveň si však uvědomuje svoji odlišnost. Osobní úspěchy, respektované v zemi původu, nejsou obvykle do nové společnosti přenositelné a nejsou ani vítané. Porozumění pojmu úspěch se podstatně liší. Co se jednomu může zdát trapné, to druhý považuje za velmi inspirativní. Imigranti, kteří dokázali překonat vnitřní nepohodlí a znovu si vybudovat sebedůvěru, se mohou stát inspirací pro své okolí. Nesmírně důležitá je přitom určitá flexibilita myšlení. Flexibilita myšlení napomáhá imigrantovi rozpoznat a následně využít otvírající se možnosti, které nabízí hostitelská společnost. Emigrant najednou sám sobě více rozumí a objevuje v sobě skryté zájmy a talent.

Zajímavým tématem pro diskuzi s cizincem může být také důvod jeho setrvávání v neznámém prostředí – navzdory jeho nesnadné životní situaci a snahy například státních orgánů omezovat počet cizinců na svém území.

Jednou z nepříjemných, ale neustále opakujících se otázek, je názor cizinců na politiku. Češi se cizinců často ptají: „Co si myslíte o politické situaci ve vaší zemi?“ Ráda bych podotkla, že zahraniční společník bude zřídka schopen dvěma větami srozumitelně popsat komplexní politickou situaci v zemi původu. Analýza politického prostředí je vhodná spíše pro novináře na zpracování obsáhlého článku nebo pro studenty na napsání dizertace - nežli jako předmět neformální konverzace s cizincem. Neznamená to ovšem, že by cizinec nic zajímavého o politice nevěděl nebo si o ní nemyslel. Jednoduše řečeno takto široce položená otázka vyvolává zpravidla stereotypní odpověď. Na začátku rozhovoru proto není špatné zjistit, jestli společníka rozhovory o politice baví. Pokud ano, mohl by být takový rozhovor pro každého Čecha opravdu velmi zajímavý a přínosný. Můžete se například zeptat, z jakých zdrojů získává zahraniční společník informace a jestli je schopen porovnat kvalitu vysílaných aktualit tady a v zemi původu. Hovor o politice můžete rovněž prohloubit stručným popisem nějaké události, kterou jste si nedávno přečetli v novinách, a dotazem na zahraničního společníka, jak se na situaci dívá on.

Dalším typickým tématem na rozhovor s cizincem je samozřejmě gastronomie. Doporučovala bych například vynechat standardní otázku „Co u vás jíte?“ Pro cizince je totiž složité vyprávět o kuchyni ze země původu, nemají-li ji s čím srovnávat. Přejete-li si něco dozvědět o jídelníčku té které země, prozradte proto nejdříve, jak je tomu u vás. Sdělíte-li například, že je tady dobrým zvykem mít k snídani rohlíky, rychle se dozvíte, jestli to není pro cizince něco nového. Můžete taktéž připojit vysvětlení, proč zrovna rohlíky, dále čím se rohlíky liší od knedlíků a obyčejného chleba, a proč je kupujete v supermarketu většinou po deseti. Za Vaši otevřenost a schopnost dívat se kriticky na vlastní zvyky, budete určitě odměněni nějakou chutnou vzpomínkou na tradiční kuchyni zahraničního společníka.

Možná, že Vám výše uvedené tipy na rozhovor znějí poněkud naivně. Jsem si vědoma, že spokojenost s rozhovorem nezávisí jenom na volbě kladených otázek. Tento článek Vás touží vést pouze k zamyšlení nad výběrem otázek, do kterých budete při příštím setkání s cizincem investovat čas a energii a jestli Vaše otázky „projevu zájmu“ Vám skutečně pomáhají dozvědět se o cizí kultuře něco nového nebo slouží k potvrzení toho, co již víte. Přiznáte-li si

na rovinu, že standardní otázky jsou do značné míry stereotypní, možná se už sami sebe přestanete ptát, proč cizinci mluví pouze o krásách Karlova mostu, chuti českého piva a velikosti vepřového kolena.